

Oponentský posudek bakalářské práce

Sáry Jiřiny Šimkové

na téma:

„Duchovní péče farářů ČCE o oběti a přeživší sexualizovaného násilí“

Sára Šimková si pro svou diplomovou práci zvolila aktuální společenský problém, který se nevyhýbá ani prostředí křesťanských církví. Práce je ukotvena v oblasti duchovní péče, a proto hlavním předmětem autorčina zájmu je pomoc obětem a přeživším sexualizovaného násilí. Cílem práce je „prozkoumat, jaké může mít sexualizované násilí duchovní následky, jaké má ČCE prostředky k předcházení sexualizovanému násilí a pomoci jeho obětem, a nakonec, jak může farář využívat duchovní péči k pomoci s procesem hojení a obnovy po takovémto zážitku“ (s. 10). Autorka chce svou práci přispět k porozumění problematice sexualizovaného násilí, a tak k zefektivnění práce s oběti v rámci duchovní péče, což je záměr, který je třeba ocenit.

Diplomová práce čítá 94 stran, s literaturou a přílohami celkem 108 stran. Má přehlednou strukturu: Po úvodu (který by správně neměl být číslován) následují tři části (č. 2, 3 a 4) a závěr. Dále je připojen seznam literatury a přílohy obsahující (ne)doporučené formulace do rozhovoru s obětí/přeživší sexualizovaného násilí.

V první části práce (s. 11-45) autorka nejprve důkladně ohledává terén problematiky. Obsáhle, možná až příliš rozvláčně na téměř dvaceti stranách, se vyrovnává s různorodou *terminologií* a pokouší se vysvětlit důvody pro volbu konkrétních pojmů ve své práci. Pracuje s řadou rozmanitých zdrojů a předkládá systematizaci na první pohled dosti nepřehledného pojmosloví. Dále tematizuje následky sexualizovaného násilí a navazuje přehledem o tom, jak na sexualizované násilí pohlíží česká legislativa: jaké definuje trestné činy, jaká práva připisuje oběti, jakou odpovědnost nesou pomáhající osoby. Mezi popsány následky, kde jsou zahrnuty následky fyzické, psychické, sociální a fatální, by čtenář vzhledem k hlavnímu tématu práce očekával také zmínku o následcích v oblasti duchovní, nicméně těm je věnována zvláštní pozornost až později (4.4.1 „Duchovní následky“, s. 87-89). První část práce je nejobsáhlejší, čítá 35 stran, a vychází z řady různých zdrojů včetně cizojazyčných. Mohla by být stručnější.

Ve druhé části (s. 46-67) autorka mapuje, jak se k sexualizovanému násilí staví ČCE. Nejprve – na základě vlastní zkušenosti a pozorování - stručně pojmenovává *rizikové oblasti* života a praxe v církvi, v nichž může dojít k sexualizovanému násilí. Čtenáře zaujme, že podle jejího osobního hodnocení jsou nejrizikovější mládežnické akce (s. 48). Poté shromažďuje a představuje dostupná fakta o tom, co všechno už se v ČCE udělalo v oblasti *prevence* sexualizovaného násilí (web; etický kodex pro pobytové akce a pro duchovní; osvětové publikace), popisuje, jaké *postupy* jsou nastaveny v rádech ČCE pro případ, že by k sexualizovanému násilí došlo (soustřeďuje se až příliš podrobně na popis činnosti pastýřských rad), představuje pomoc, která je obětem a přeživším již nyní nabízena (program Diakonie ČCE Stop násilí; brožurka pro faráře, jak přistupovat k obětem), a stručně – na základě korespondence s Janou Grollovou – načrtává plány vedení ČCE na další opatření (příprava etického kodexu pro duchovní a zaměstnance ČCE, příručky sexuální výchovy pro děti a vytvoření centra odborníků pro aktuální pomoc obětem a přeživším) (s. 65-67).

Třetí část (s. 68-91) se konečně dostává k vlastnímu tématu práce, jímž je duchovní péče o oběti a přeživší sexualizovaného násilí. Autorka se přitom zaměřuje na duchovní péči poskytovanou farářem a přesvědčivě vysvětluje důvody svého postupu (s. 68), ačkoli připouští, že poskytovatelem duchovní

péče může být v ČCE jakýkoli člen církve. Nejprve se pokouší vymezit, co vlastně míní duchovní péčí (s. 68-70), přičemž poukazuje na určité obtíže s jasným uchopením tohoto pojmu. Duchovní péče je podle autorky charakteristická tím, že „má mnoho podob“, „nemá jasnou metodologii“ a podobá se „terapii s duchovním přesahem“ (s. 68). V pokusu o konkrétnější vymezení se opírá o rozlišení mezi obecnou a speciální duchovní péčí, přičemž první je definována jako „aktivita komunity věřících .... která vytváří klima přijetí, opory ... a místo pro dobré Boží působení“, druhá jako „setkání za konkrétním účelem, zpravidla mezi dvěma až třemi osobami“ (s. 69). Speciální duchovní péči dále přibližuje dlouhým citátem z publikace svého školitele. Vzhledem k tomu, že „duchovní péče“ je klíčovým tématem práce, je škoda, že autorka se v oblasti jejího vymezení opírá pouze o jediný zdroj a nepokouší se na základě rozhovoru s vícero autory hlouběji zamyslet nad konceptem „duchovní péče“ jako takovým.

V dalších bodech třetí části se autorka zabývá čtyřmi klíčovými aspekty duchovní péče o oběti a přeživší sexualizovaného násilí, mezi něž řadí: osobu faráře, oběť/přeživší, postupy a doprovázení, duchovní následky. V případě faráře (4.1) podtrhuje především důležitost sebepoznání, a to také v oblasti zneužití moci a sexuality, dále roli supervize a úkol i hranice mlčenlivosti. V případě obětí a přeživších (4.2) popisuje základní kroky, jako je nazvání situace pravým jménem a identifikace zúčastněných osob, poté vysvětluje typologii primární a sekundární oběti. V bodě o postupech (4.3) sleduje jednotlivé fáze procesu duchovní péče o oběti a přeživší sexualizovaného násilí od prvního kontaktu s obětí, přes rozhovor až po možnosti dalšího postupu. Bod o duchovních následcích sexualizovaného násilí (4.4) završuje celou kapitolu popisem negativních dopadů na duchovní život oběti / přeživšího a představením praktických nástrojů duchovní péče, jako je Bible, modlitba, požehnání a písně, pro duchovní podporu oběti. Souhlasím s autorkou, že při jejich užití je třeba postupovat „rozvážně“, ale těžko si lze v praxi představit poněkud úřednický postup, který dále navrhuje: „Než tedy s duchovní péčí farář začne, může se ujistit, zda [pastorovaný - TL] s využitím těchto nástrojů souhlasí a do jaké míry.“ (s. 89).

Je v pořádku, že se autorka inspirovává dostupnou literaturou a pokouší se uvádět *podněty a doporučení* pro zvýšení kompetencí farářů jako poskytovatelů duchovní péče, pro práci s oběťmi a přeživšími i pro komunikaci s pachatelem. Tato doporučení se týkají např. zavedení kurzů sebepoznávání, kurzů o zneužívání moci a sexualizovaného násilí, popř. o sexualitě vůbec pro kandidáty služby v církvi a faráře (s. 72). Někdy však není úplně jasné, jak autorka svůj návrh myslí a jak by zapadal do celkového konceptu přípravy duchovních (např. na s. 72: „Nebylo by tedy špatné, aby sebezkušenostní kurzy před nástupem do služby trvaly klidně další rok.“ – Znamená to snad, že by po absolvování vikariátu adept na farářskou službu trávil ještě celý další rok sebezkušenostním kursem, než by mohl nastoupit do služby? A pokud ano, kdo by tento sebezkušenostní kurs měl organizovat, platit, jak by se měl adept během této doby živit...?).

Otázkou, kterou si čtenář v souvislosti s řadou předložených normativních doporučení do praxe klade, je, o co se vlastně opírají. Nevíme totiž (asi jen na základě vlastního pozorování tušíme), jaká je v této oblasti *skutečná situace*, jak rozšířený je problém sexualizovaného násilí a zneužití moci v ČCE, jak vnímají potřebu hlubší přípravy na duchovní péči v této oblasti samotní studenti teologie, vikáři a faráři (např. v jaké fázi vzdělávacího procesu by pro ně další kurzy byly užitečné a současně i zvladatelné v kontextu dalších povinností; jaké mají zkušenosti s konkrétními nástroji duchovní péče atd.) a jaké zkušenosti s duchovní péčí mají samotné oběti sexualizovaného násilí. Autorka sama poukazuje na to, že k tématu sexualizovaného násilí v ČCE dosud nebyl proveden *žádný empirický výzkum* (kvantitativní ani kvalitativní). Ona sama jej neprovádí, což je na jedné straně velká škoda, protože práce by tím získala ukotvení v praxi. Na druhé straně by empirický výzkum zřejmě překročil nároky kladené na bakalářskou práci, takže jeho absenci nelze autorce vyčítat.

V některých pasážích, v nichž autorka mapuje stávající situaci vzdělávání budoucích farářů v oblasti sexualizovaného násilí a zneužití moci (např. na ETF či vikariátě, s. 72), by bylo vhodnější, kdyby vycházela ze spolehlivějších zdrojů informací (např. spojila se přímo s vyučujícími a s vedením vikariátu) než jen z diplomové práce jiné studentky, která sama čerpala informace „z druhé ruky“. V pozn. č. 159 na s. 72 je věcná chyba: volitelný předmět pro studenty Evangelické teologie vztahující se k praxi se nejmenuje „Reflektovaná mezioborová praxe“ (to je předmět povinný pro studenty Diakoniky), ale „Živý sbor: Seminář k praxi“.

Po *jazykové stránce* působí práce nedotaženě. Obsahuje poměrně velké množství překlepů, nejméně čtyři hrubé chyby (s. 47: zdraví sexuální život; s. 76: „...aby [následky] nezasáhli...“; s. 79: „dospívající či dospělý, kteří zažily“; s. 82: „mi sami“) a mnoho chyb v interpunkci, takže by jí prospěla jazyková korektura. V názvu třetí kapitoly „Postavení ČCE sexualizovanému násilí“ by byl vhodnější výraz „Postoj ČCE...“, nikoli postavení.

Pokud jde o *práci s literaturou*, autorka pracuje pouze s českými knižními tituly a řadou elektronických zdrojů, mezi nimi také anglickými. Škoda, že se nepokusila alespoň stručně představit dostupnou literaturu k tématu z prostředí (alespoň českých) církví (coś jako „dosavadní bádání“). V poznámkách pod čarou by bylo vhodné při prvním výskytu uvést plný bibliografický údaj a teprve při dalších výskytech odkaz zkrácený; zkrácený odkaz by měl zahrnovat příjmení a zkrácený název článku/knihy, nikoli příjmení a křestní jméno autora. Na s. 61 chybí kompletní bibliografický údaj o rozhovoru Daniela Bartoně v Českém bratru – odkaz „v posledním čísle Českého bratra“ je zcela nedostačující. U některých výpovědí a doporučení není vůbec uveden zdroj, o který se opírají (např. s. 80: „Důležitým poznatkem je, že farář by neměl zároveň provázet duchovní péčí obětí a pachatele.“); u některých je současně i sporný obsah (např. s. 84: „U dítěte rozhoduje o dalším postupu farář.“ – A co role rodičů?)

Bakalářská práce Sárý Šimkové celkově splňuje nároky kladené na bakalářskou práci v oblasti evangelické teologie. Autorka prokázala schopnost logicky strukturovat pojednání aktuálního sociálního problému, který může mít následky i do oblasti duchovního života obětí a přeživších. Oceňuji její odvalu vstoupit do dosud nepřilíživě probádaného terénu, její zaujetí pro věc i schopnost jemného rozlišování v oblasti rozmanitých vztahů, prožívaných emocí a komunikačních postupů. Vzhledem k výše popsaným nedostatkům navrhuji hodnotit práci písmenem B až C, v závislosti na průběhu obhajoby.

V Praze, ETF UK, 2.9.2024

Doc. Tabita Landová, Ph.D.

Otázky k obhajobě:

- 1) Pokuste se zdůvodnit, proč užíváte pojem „duchovní“ péče, a nikoli „pastýřská“ či „pastorační“ péče. Čím je duchovní péče v křesťanském prostředí specifická, čím je motivována, jaké jsou její cíle?
- 2) Na jedné straně tvrdíte, že „sebezkušenost je něco, co je třeba dělat dlouhodobě a opakovaně“ (s. 72), na druhé straně několikrát kriticky zmiňujete „nevyzrálou“ faráře (s. 73, 74 aj.). Nekladete však současně nesplnitelné nároky na mladé, začínající faráře a farářky, kteří mnohdy ještě nemají vyřešené své vlastní intimní vztahy, popř. sexuální orientaci? Měla by snad tato „nevyzrálou“ a „nevřešenou“ některých otázek být pokládána za překážku duchovenské služby?